

Формування самостійності молодших школярів

На сучасному етапі розвитку загальної освіти в Україні та інших країнах світу зростає роль досліджень, спрямованих на пошук ефективних принципів формування самостійності молодших школярів у загальноосвітньому просторі початкової школи. Ця проблема стала предметом аналізу вітчизняних психологів і педагогів, зокрема Х.Алчевської, Л.Аристової, Л.Виготського, Є.Голант, А.Макаренка, С.Русової, О.Савченко, В.Сухомлинського та інші.

Нова школа — це простір життя дитини; тут вона не готується до життя, а повноцінно живе, і тому вся діяльність навчального закладу будується так, щоб сприяти становленню особистості як творця і проектувальника власного життя, гармонізації і гуманізації взаємин між учнями і педагогами, школою і родиною на основі ідеї самоцінності дитинства, усвідомлення вибору особистістю життєвого шляху. Сучасному школяреві необхідно стати активним учасником соціального й духовного розвитку держави, що потребує від нього самостійності в процесі набуття нових знань і вмінь у навчально-виховних закладах і впродовж усього життя.

Значну роль у виконанні цих завдань відіграє початкова ланка школи. Фундаментальність початкової освіти — не лише у формуванні знаннєвої сфери, а й у формуванні ключових компетентностей які є найважливішим надбанням розвивальної шкільної освіти.

"Самостійність" визначається як властивість і стан, уміння діяти без сторонньої допомоги або керівництва, самостійні дії. Із вказаних тлумачень значення слова "самостійність" впливає її приналежність до вольової сфери особистості. Вона характеризує людину (школяра)

насамперед з точки зору наявності чи відсутності у її діях вольових зусиль.

Поняття самостійності тісно пов'язане з поняттям пізнавальної активності, хоч вони і не тотожні. Пізнавальна активність і пізнавальна самостійність взаємно посилюють одна одну, виступають якісними характеристиками пізнавальної діяльності.

Ефективність оволодіння знаннями, уміннями і навичками вища тоді, коли цей процес спрямовується вчителем так, що в ньому залишається місце для доцільної самостійної пізнавальної активності учнів. Учбова самостійність — це здатність, яка проявляється в умінні власними силами, без сторонньої допомоги вирішувати поставлені вчителем чи самими учнями завдання, використовуючи при цьому нові раціональні способи роботи, та в стійкому бажанні і прагненні не лише на вимогу вчителя, а й за власним почином активно брати участь в учбовій роботі, що здійснюється на уроці.

Пізнавальна самостійність включає дві сторони: суб'єктивну — мотиваційну (спонукальну) та об'єктивну — володіння узагальненими знаннями, уміннями та навичками. Ці сторони тісно взаємопов'язані і складають органічну єдність.

Ще К.Д. Ушинський висловив думку, яка і нині є найважливішою для теорії і практики навчання: "Слід постійно пам'ятати, що потрібно передавати учневі не тільки ті чи інші знання, але й розвивати в ньому бажання і здатність самостійно, без вчителя, засвоювати нові знання" [1:500].

Розвитку самостійності школярів сприяє поступове збільшення обсягу самостійних завдань і їх урізноманітнення, застосування творчих робіт у поєднанні з роботами тренувального характеру.

Важливим засобом розвитку самостійності кожного учня є диференційоване навчання. Воно забезпечує оптимальні умови для учіння кожного школяра, базується на врахуванні можливостей і труднощів, передбачає подачу саме для нього призначеного завдання.

Створення у навчанні умов для розвитку у школярів самостійності є одним з найважливіших засобів міцного засвоєння учнями основ наук.

Якщо зводити поняття «самостійність» лише до однієї з перелічених учителями ознак, воно спроститься, схематизується; вихолоститься така суттєва ознака, якою є складність. У той же час недоцільно штучно розширювати це поняття, внаслідок чого може відбутися підміна змісту самостійності іншим, неспецифічним поняттям. Ось чому важливо чітко визначити суть цього поняття, обмежити кількість його компонентів. При цьому доцільно дотримуватися двох основних вимог: щоб всі її складники загалом становили необхідний мінімум, тобто були найменшою сукупністю провідних умінь школярів, і щоб об'єднання всіх компонентів в одне ціле було достатнім — охоплювало найголовніше, найтипніше, найістотніше у виявах самостійності.

З таких позицій розкриємо зміст цього складного утворення. Самостійність треба розуміти як узагальнену характеристику активності молодшого школяра, що виявляється в його незалежності (вмінні без прямого керівництва і допомоги ззовні, власними силами досягти поставленої мети), творчої ініціативи (схильності реалізувати своє починання, виявляючи винахідливість, оригінальність) і критичності (здатності аналізувати ситуацію або наслідок праці, щоб дати їм оцінку, виділити достоїнства й вади).

Отже, пізнавальна самостійність школяра — це результат досконалої системи навчання, виховання і розвитку учнів, спрямованої на формування розумової та практичної самостійності, самостійності як якості особистості дитини.

Список використаних джерел

1. Гончарук О. Роль учителя у формуванні самосвідомості учнів початкової школи \ О.Гончарук \ Молодь і ринок.-2009.-№7.-С.93-97.
2. Ушинський К.Д. Твори у 6 томах. — К., 1954 — Т.2.
3. Савчин М.В.Вікова психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів\ М.В.Савчин, Л.П.Василенко. -К.:Академвидав, 2005.-360с.